

PRÍHOVOR K OTVORENIU ŠKOLSKÉHO ROKA

Nigel Baker – veľvyslanec Spojeného kráľovstva na Slovensku

Prvé súkromné Gymnázium v Banskej Bystrici

2. septembra 2021

Do Banskej Bystrice chodím vždy rád. Hoci je stred Slovenska ďaleko od mora, a teda aj od Británie, teší ma, keď nachádzam vzájomné prepojenia. Začiatkom tohto týždňa som navštívil Novú Baňu. Pred 300 rokmi tam anglický mechanik Isaac Potter zostrojil prvý parný stroj v Rakúsko-Uhorsku, ktorý pomáhal čerpať vodu z tamojších baní na vzácne kovy. Dá sa povedať, že to bol začiatok priemyselnej revolúcie na Slovensku! Alebo iná súvislosť – slovenský astronóm Maximilián Hell z Banskej Štiavnice bol uznávaným členom Britskej kráľovskej spoločnosti.

Koncom týždňa som sa zúčastnil na oslavách výročia SNP v Banskej Bystrici a aj tu nájdeme významné prepojenie s Veľkou Britániou. V októbri 1944 priletel z Londýna cez Moskvu generál Rudolf Viest, najvyšší veliteľ štábu 1. česko-slovenskej armády v Banskej Bystrici. V tom čase bol ministrom exilovej vlády Československa v Londýne. Royal Air Force zabezpečovala neustálu podporu SNP. Členovia vojenskej misie britských špeciálnych služieb tu bojovali spoločne s 1. česko-slovenskou armádou a partizánmi, až kým ich nezajali v neďalekej Polomke.

Ďalším naším vzájomným spojením bol British Council. V rokoch 1992 až 2006 mal neďaleko Námestia SNP svoje centrum a knižnicu. Jeho kráľovská Výsosť Charles, princ z Walesu, navštívil toto centrum počas svojej návštevy Slovenska v roku 2000. V tom čase som náhodou pre princa pracoval a stretol som sa s bývalou riaditeľkou centra Alicou Frühwaldovou, ktorá pomáhala s tlmočením počas jeho návštevy. Alica celý život strávila v Banskej Bystrici a ešte aj dnes učí angličtinu. So spomienkou na nedávne oslavy SNP chcem povedať pár slov aj o nej...

Alica Frühwaldová, rodená Belanová, sa narodila v roku 1947. Bola dcérou Oskára Belana a Edity Mittelmannovej a pred druhou svetovou vojnou patrili medzi 89 000 ľudí židovského vierovyznania na Slovensku.

Minulý rok Alica napísala o svojej rodine knihu s názvom *O koľko lásky som prišla* a jednu knihu mi darovala. Myslím, že ešte stále sa knižka dá kúpiť v predajni Múzea SNP. Je to príbeh o jej rodine a najmä o rodičoch, o tom, čo prežili počas druhej svetovej vojny, počas Povstania, v čase deportácií židovských obyvateľov zo Slovenska, počas nemeckej okupácie od septembra 1944 až do konca vojny.

Najmenej desiatich členovia jej najbližšej rodiny – matkina sestra, otcovi bratia, starí rodičia, sesternice – boli počas vojny odvezení do koncentračných táborov a tam zavraždení spolu s ďalšími viac ako 70 000 Slováckmi židovského pôvodu.

V Alicinej knihe sa dočítate o živote jej blízkych, ktorí zahynuli... O starom otcovi Viliamovi Bergerovi z Ľubietovej, ktorý tam mal obchod, ako aj o starom otcovi Hugovi Mittelmanovi z Brezna, ktorý predával tú najlepšiu bryndzu v okolí. Podľa názvu kniha mohla byť o všetkom, čo Alica stratila, mohla vyjadrovať hnev nad osudom rodiny. Napriek tomu, hlavnými témami knihy sú láska, statočnosť, šľachetnosť a nádej.

Ako je to možné? Asi preto, lebo Alica Frühwaldová vníma svet pozitívne. A tiež preto, že sa rozhodla zapamätať si to dobré, čo aj v tých ťažkých rokoch jej rodina zažila. Zapamätala si obyčajných slovenských ľudí, priateľov, ktorí počas vojny jej mladým rodičom pomohli. Ktorí preukázali veľkorysosť, pričom riskovali vlastné životy, aby ich zachránili. Spomína aj na statočnosť a silu svojich rodičov, ktorí prežili napriek všetkému. Spomína na každodenný život svojej rodiny a pripomína tak, že tí, ktorí zahynuli, boli naozajstní, reálni ľudia žijúci svoje skutočné životy – žili, milovali, pracovali a hrávali sa na tých istých miestach slovenských miest a dedín, ktoré poznáte aj vy dnes.

Dovoľte mi prečítať krátky úryvok z jej knihy. Dejiskom sú kopce nad Ľubietovou v januári 1945. Dediny sú plné vojakov SS a Hlinkovej gardy, ktorí hľadajú partizánov, povstalcov a ukrývajúcu sa Židov. Pána Potančoka, priateľa rodiny, ktorý im dovedy pomáhal, zatkli a vypočúvali. Hliadky prehľadávali všetky možné miesta. A tak ďalší dvaja priatelia, Martin Majer-Šuchovie a Ján Čief potajomky odišli do hôr vykopať nový bunker, kde by sa Alicini rodičia spolu s desiatimi ľuďmi židovského pôvodu mohli ukrývať až do konca vojny. Píše:

„Do bunkra prišli uprostred noci, prikrčení vošli a počkali, kým si oči privyknu na tmu. Už to vidia. Ďalšia malá, studená diera. Nedá sa v nej ani postaviť. Úzka, no dosť dlhá na to, aby sa tam natlačilo dvanásť ľudí. Bol to zázrak, že dvaja muži vôbec dokázali vykopať také niečo v zmrznutej zemi. Zázrak, že dokázali priniesť nepremokavé plachty, dosky a staré ošúchané koberce, aby vnútorný priestor trochu obložili. Tajne, aby ich nikto nespozoroval. Bola to diera v zemi. Ale bola to nádej. Nádej na prežitie... Dostaneme sa odtiaľto živí?“

„Prežili, keď 21. marca do dediny prišli rumunskí vojaci. Rodičia boli unavení, vyčudnutí, vyčerpaní, takmer ako živé mŕtvolky. Ale slobodní.“

Na Slovensku dnes nežije veľa obyvateľov židovského pôvodu. Alica Frühwaldová mohla v knihe vyjadriť svoj hnev či nenávisť. Namiesto toho hovorí o vďačnosti a láske:

„Skláňam sa pred vami všetkými, ktorí ste neváhali pomôcť mojim rodičom a mojim príbuzným. Pokorne a vďačne sa skláňam pred vašou odvahou, vytrvalosťou

a porozumením. Skláňam sa pred vašou neohrozenou statočnosťou, obetavosťou, pred vašou ľudskosťou.

Naveky budem zviazaná rodine pána Potančoka z Ľubietovej, rodine Martina Majera-Šuchovie, rodine pána Čiefa. Ďakujem za všetky životy, ktoré ste zachránili a pomohli im.

Pravdivé sú slová: 'Ak zachrániš jeden život, zachrániš celý svet'. Vy ste zachránili životy. Zachránili ste tak môj celý svet. Skláňam sa pred vami s vďakou a úctou za to najvzácnejšie. Za život. Bez vás by tu neboli moji rodičia, bez vás by tu nebol môj brat, bez vás by som tu nebola ja.'

Ak sa dnes dobre rozhlíadnete po Námestí SNP tu v Banskej Bystrici alebo po hlavnom námestí v Brezne, nájdete mosadzné kamene vsadené do chodníkov pred domami, kde títo ľudia žili. Je to spomienka na obete holokaustu a takisto spomienka na minulosť. Zároveň je to memento, ako sa v súčasnosti správať.

Môjmu synovi zvyknem pred odchodom do školy pripomínať, aby sa snažil byť láskavý, šľachetný, úctivý a pozitívny. Nie je to vždy ľahké, no ak to dokázala Alica Frühwaldová po tom všetkom utrpení svojej rodiny, skúsme to aj my.

Želám vám krásny školský rok!

Ak nájdete akékoľvek nové prepojenia medzi Veľkou Britániou a Slovenskom, hlavne Banskou Bystricou, dajte mi vedieť.

A aj napriek každodennej záplave zlých správ zo sveta politiky a medzinárodných vzťahov, zachovajte si láskavosť, šľachetnosť, úctivosť a pozitívnu myseľ.